

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5. Vtrum locutiones in prædictis formis sint veræ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

eiz in oratione qua
vritur: nec oportet ali
quam superappone
qualitate. Et hoc ex
plo in artificialib. vi
detur manifestari: na
manus assumi potest, &
de facto assumitur a
multis artib. in instru
mentum, nec oportet
artem futuri aut fab
ricandi aut musicam, ali
quam qualitate in
superaddere manu, cum
illa vritur, sed ex hoc
ipso quod ars vritur ma
nu, manus est quaedam
vis artis illius, & sic
de alijs. Et hoc multo
verius est referendo
rem creatam ad diu
nam omnipotentiam
vritem creaturam, as
sumendo illam in in
strumentum, quanto
efficacia diuina ma
ior in infinitum est,
vt sit intima cuiuscum
que creatura. Efficacia
autem virtutis verborum
non est dispositio ali
qua: sed vt in allatis
verbis ex sacro Con
cilio clare patet, est
conuersio panis in cor
pus Christi. Nec ob
stant obiectiones Sco
ti in 1. dist. 4. de infir
mitate virtutis requi
sitae ad transubstantia
tionem & de creatione
primam. n. soluit Au
ctor ad primam, & se
cundam ad sim: exi
gitur enim infinita
virtus in agente prin
cipali tanquam modo.
Et non est simile de
creatione, quia nulla
res in creatioe supponi
tur, qua instrumenti
actio possit attingere.
hic autem inuenit sub
stantia panis & vini,
quae a virtute verbo
rum attingitur, dum
conuertitur in cor
pus, & sanguinem
Christi. Et quia verba
consecrationis, vt con
ficiunt orationem signi
ficantem quod per sa
cramentum e fieri, in
instrumenti diuine
actionis assumuntur,
ideo quando vritur
Deus per sacerdotis
ministerium ver
bis sacramentalibus,
tandiu est virtus sa
cramentalis, inchoati
ue tamen & in fieri
sicut & ipsa ora
tio dum proferuntur
partes inchoatiue &
& in fieri, est vsque
ad terminationem in
ipsa namque termi
natione orationis ora
tio perfecte significa
tionem habet, & si
militer ista virtus p-

in corpus Christi: quod quidem
fieri non potuit in conceptione
corporis Christi, qua corpus
Christi formabatur, ut aliquid
a corpore Christi procedens ha
beret instrumentalem uirtutem
ad ipsius corporis formatio
nem. In creatione etiam non
fuit aliquod extremum, in quod
instrumentalis actio creaturae
posset terminari: unde non est
simile.

AD TERTIUM dicendum, quod
praedicta uerba, quibus fit con
secratio sacramentaliter opera
tur. unde vis conuersiua, quae est
in formis horum sacramento
rum, consequitur significatio
nem, quae in prolacione ultima
dictionis terminatur: & ideo in
ultimo instanti prolacionis uer
borum praedicta uerba conse
quuntur hanc uirtutem, in ordi
ne tamen ad praecedentia & haec
uirtus est simplex ratione sim
plicis significati licet in ipsis uer
bis exterius prolatis, sit quaedam
compositio.

ARTICULVS V.

Utrum praedictae locutiones
sint verae.

AD QUINTUM sic procedi
tur. Videtur quod praedi
cta locutiones non sint uerae.
Cum enim dicitur, hoc est cor
pus meum. hoc est demonstra
tium substantiae: sed secundum
praedicta, quando profertur
hoc pronomen, hoc, adhuc est
ibi substantia panis: quia trans
substantiatio fit in ultimo instan
ti prolacionis uerborum: sed haec
est falsa, panis est corpus Christi,
ergo & haec est falsa, hoc est cor
pus meum.

¶ 2. Praet. Hoc pronomen, hoc,
facit demonstrationem ad sen
sum: sed species sensibiles, quae
sunt in hoc sacramento, neque
sunt ipsum corpus Christi, ne
que accidentia corporis Christi,
ergo haec locutio non potest
esse uera, hoc est corpus meum.

¶ 3. Praet. Haec uerba (sicut dictum
est) sua significacione efficiunt
conuersionem panis in corpus
Christi: sed causa effectiua pre
intelligitur effectui, ergo signifi
cacio horum uerborum prein
telligitur conuersioni panis in
corpus Christi: sed ante conuer
sionem haec est falsa, hoc est cor
pus meum, ergo simpliciter est
iudicandum, quod sit falsa. &
eadem ratio est de hac locu

tionem, hic est calix sanguinis
mei &c.

SED CONTRA est, quod
haec uerba proferuntur ex perso
na Christi, qui de se dicit Ioan
nis decimo quarto, Ego sum ueritas.

RESPON. Dicendum, quod
circa hoc multiplex fuit opi
nio: quidam enim dixerunt,
quod in hac locutione, hoc
est corpus meum, haec dicitio,
hoc, importat demonstratio
nem ut conceptam, & non ut
exercitam: quia tota ista locu
tio sumitur materialiter, cum
recitatur proferatur: recitat e
nim sacerdos Christum dixisse,
hoc est corpus meum, sed hoc
scire non potest: quia secun
dum hoc, uerba haec non appli
carentur ad materiam corpora
lem presentem, & ita non per
ficeretur sacramentum: dicit e
nim Augustinus super Ioan. Acce
dit uerbum ad elementum, &
fit sacramentum. & praetera
ex hoc totaliter non euitatur
difficultas huius questionis:
quia eadem rationes manent cir
ca primam prolacionem, qua
Christus haec uerba protulit:
quare manifestum est, quod
non materialiter, sed significa
tatiue sumebantur: & ideo dicen
dum est, quod etiam quando
proferuntur a sacerdote, signi
ficatiue, & non tantum materia
liter sumuntur, nec obstat, quod
sacerdos ea recitatur profert,
quasi a Christo dicta, quia pro
pter infinitam uirtutem Christi,
sicut ex contactu carnis suae, uis
regeneratiua peruenit non so
lum ad illas aquas, quae Chris
tum tetigerunt, sed ad om
nes undique terrarum, per
omnia futura secula, ita etiam
ex prolacione ipsius Christi,
haec uerba uirtutem consecra
tiam sunt consecuta a quo
cumque sacerdote dicantur, ac
si Christus ea praesentialiter pro
ferret. & ideo alij dixerunt,
quod haec dicitio, hoc, in hac lo
cutione facit demonstratio
nem, non ad sensum, sed ad
intellectum, ut sit sensus, hoc
est corpus meum, id est si
gnificatum per hoc, est cor
pus meum, sed nec hoc stare po
test: quia cum in sacramentis
hoc efficiatur quod significa
tur, non fieret per hanc forma
m, ut corpus Christi sit in hoc sa
cramento secundum uerita
tem, sed solum sicut in signo,
quod est hereticum: ut supra
dictum est. * & ideo alij dixe

secte inuenitur. ideo
non prius nec post,
sed tunc cum oratio
perfecte significans
est, uirtus instrumen
talis praedicta perfe
cte est, & operatur.
Unde cum operatio
sit quoddam successi
uum, cuius existen
tia non requirit quie
scitudo est eius esse si
mul, sed ex quocun
que eius existente in
feratur, quod significatio
nem non fortior, nisi
in sui termino, pro
pterea dicit Au
ctor quod oratio in
sui terminatione tan
tum significacionem
simul & uirtutem sa
cramentalem forti
tur. Cum quo sunt
supradicta: alioquin
non tota oratio esset
instrumentum Dei,
aut instrumentum in
actu, sine vi instru
mentali esset per ali
quod tempus. Et si
cut significatio huius
orationis est quoda
modo simplex, &
quodammodo compo
sita, quoniam ex
multis partialibus si
gnificacionibus con
surgit & simplex esse
significat, scilicet
hoc esse corpus Chri
sti, abique composi
tionis, admissio
is, informacionis, ad
iunctiois uel modo
quocumque, ita uirtus
ista ex parte ora
tionis significatus est
quodammodo compo
sita: ex parte autem
effectus dicitur
simplex in
litera,
in responsio
ne ad ter
tium.

¶ Super Quaestione
septuagesima octaua
articulum quatuor
tum.

IN articulo quinto
eiusdem questio
nis tres difficultates
tangende sunt. pri
ma de ueritate: se
cunda de significacione: tertia de de
monstratione. De
enuntiationis igitur
huius sacramentalis,
hoc est corpus me
um, ueritate, scito
aliquid esse certum
& aliquid in questio
nem ueri: nam cer
tum est ipsam in quo
libet instanti tempo
ris quo est esse uera
uel falsam: quia aut
sic est, & est uera:
aut non sic est, & est
falsa.

Volita in ar.
a. & 3. i. 2. g.
7.

4. dist. q. 2.
ar. 1. q. 4.

Ar. 2.

Ar. praet.

Trab. 8.
Ioan. aut
109.

falsa. In dubium autem uertitur, an prius natura quam conuer-

sio fit uera aut falsa. Et est ratio dubii, quia sacramentalis haec oratio est conuersiua; ac per hoc prius natura est, quam conuersio, quae est suus effectus, & propterea daturatur, an in illo priori nature fit uera uel falsa. Et Scotus quidem in octaua disti. n. 4. declinat in opinio-

nem tertiam, quod nec ut uera, nec ut falsa, sed ut neutra se habet. Auctor autem in hoc articulo tam in cor. quam in responsione ad tertium tenet, quod oratio uita ut uera, praeterea tamen, seu causaliter in illo prioritate concurrat. De intellectu siquidem speculatio uolo intelligendum est, quod ab eo quod res

est, uel non est, oratio dicitur uera uel falsa, nam licet de utroque intellectu uerificetur, quod ab eo quod res est uel non est, oratio dicitur uera uel falsa formaliter; practicus tamen intellectus priusquam res fit, est uerus praeterea seu causaliter: quia non praesupponit, sed facit rem esse, unde denominatur uerus formaliter.

¶ Circa conuersionem autem omnes conuenire in hoc uidentur, quod haec locutio, hoc est corpus meum, intelligitur secundum ultimum instans prolationis uerborum, sed diuersitas opinionum est, quia alii putant contingere hoc ex uirtute sermonis: alii autem opinantur non esse hoc ex uirtute sermonis, sed ex intentione sacramentali: Et quoniam obidura ob confusionem redditur difficultas haec, distinguendum est, ut clarius fiat.

Distingue igitur de tempore seu instanti, quo oratio significat, uel de tempore seu instanti, pro quo oratio significat: aliud est enim quando, quod oratio significat, & aliud est quando, pro orationem significatum, ut patet dicendo. Perus crucifixus est: quando enim oratio ista significat, tunc est cum profertur: sed quando significatum, est tempus praeteritum, ut patet. Significatio autem orationis non est nisi oratio sit integra integritate essentiali, quoniam oratio non essentialiter integra, non est oratio, & consequenter non significat: integra autem non est oratio, nisi in termino prolationis, & propterea oratio non significat, nisi in termino huius prolationis. Et quia conuersionem praesupponit significare, ut pote adiacens illi, ideo oratio sicut non significat, ita nec conuersionem, nisi in termino huius prolationis. Nec est hoc solum uerum de tota oratione, sed & de partibus, ut integrat totam. Et de copula quidem declaratur dupliciter: tum ex eo quod ly est, significat compositionem, quam sine extremis non est intelligere: non enim potest intelligi compositio prior his quae componuntur; tum, quia experitur quod huius orationis, lignum est album, postquam prolatae sunt primae dictiones, scilicet lignum est, antequam profertur ly album, ly est, non significat compositionem ligni cum albo, quod conuincitur, si ponamus orationem sibi remaneat manifeste apparet non praesignificatam esse compositionem dictam, per ly est. Significat ergo ipsam compositionem non quando profertur, sed quando coniungit praedictatum subiecto, quod nihil aliud est dicere, quam cum oratio est integra.

Et quia prius natura significat quam conuersionem: ideo ly est, sicut non significat compositionem ante integritatem orationis, ita nec conuersionem tunc, quando profertur, sed tunc quando integratur oratio. De subiecto autem dupliciter etiam idem manifestatur in proposito: tum quia talia sunt subiecta, qualia permittuntur a praedictis, & propterea ante praedicta non habent suppositionem suam; tum quia clare perspicuum, quod dictis istis duabus dictionibus, homo est, ut demonstrat propositio de tertio adiacente, nullus intellectus habet tam subiecti, quam copulae. Sed uariabitur utriusque sensus uarietatem praedicti, ut patet formando duas propositiones, quarum una sit, homo est albus, & altera, homo est speciosus: clare enim in his liquet & subiectum & copulam praedictam expectare: ita quod uarietas praedicti uarietatem inducit, & in tota oratione, & in subiecto, & copula; ut patet dist. 4. c. 2. Similiter oratio ista, hoc est corpus meum, ly hoc, non demonstrat tunc cum profertur, neque ly est, significat aut conuersionem tunc cum profertur, compositionem seu coniunctionem inter ly hoc, & corpus Christi, ut ex hoc conuincitur, quod si sub iungendo non apponeret corpus meum,

sed ly panis, aut ly pronomen, renouatio non esset falsa, quarum tamen utramque oporteret esse falsam, si ly est significasset tunc cum proferebatur, coniunctionem inter hoc, & corpus Christi. Loquendo igitur de quando oratio seu uerbalis copula significat, aut conuersionem, sentiendum est quod tunc primo significat aut conuersionem cum primo oratio integratur, & hoc non ex intentione profertentis, sed ex ui ipsius orationis, ut patere potest ex dictis. Nec istud quando significatur, aut conuersionem significatur per orationem seu copulam uerbalem, sed est quando adiacens seu mensurans significationem & conuersionem attenditur enim secundum me-

test, quia secundum hoc, huius locutionis esset sensus, corpus meum est corpus meum: quod praedicta locutio non facit, quia hoc fuit etiam ante prolationem uerborum: unde nec hoc praedicta locutio significat. & ideo aliter dicendum est, quod sicut praedictum est, haec locutio habet uirtutem factiuam conuersionis panis in corpus Christi. & ideo comparatur ad alias locutiones,

suram orationis significantis, & conuersionis, ut patet in orationibus de praeterito.

¶ Et ut hoc concludamus, istud quando se tenet ex parte mensurae seu durationis enuntiationis significantis, & conuersionis; illud uero quando, quod per copulam seu orationem significatur, se tenet ex parte mensurae seu durationis rei significatae, & propterea clare patet, haec duo quando, maxime ab inuicem posse distare, quantum distat mensura integrae orationis a mensura rei significatae. Et hinc patet, commune esse omni enuntiationi significare, & conuersionem tunc cum integratur: quia tunc primo est oratio, & per hoc tunc primo significat & conuersionem. Sed sicut orationes differunt inter se quantum ad res significatas, ita etiam differunt, quantum ad quando, seu tempora significata. Et haec in communi dicta, si perspexeris, ambiguitates, per quas discurrit Scotus, euanescent. Descendendo autem ad propositum, aduertendum est quod contingit ista duo quando, ex parte mensurae significationis & ex parte mensurae rei significatae, coincidere in unum, & idem quando, ita quod illud idem tunc fit, quando oratio significat & conuersionem, & quando significatum conuersionem esse.

Contingit autem hoc in proposito, ex ratione in litera reddita, quia, scilicet, oratio ista, hoc est, corpus meum, est conuersiua panis in corpus Christi in instanti, & oratio ista significat conuersionem ipsam ut in termino. ¶ Ex re siquidem significata, habetur, quod ly est, conuersionem in instanti conuersionis panis in corpus Christi, seu, & in idem redit, quo primo hoc est corpus Christi, & quia illud instans, coincidit cum instanti, quo hoc oratio integratur, ideo dicitur & bene, quod oportet hanc orationem intelligere secundum ultimum instans prolationis. Et quoniam conuersionem instans conuersionis conuenit huic orationi ex natura sua, qua est oratio sacramentalis seu factiua conuersionis seu conuersiua panis in corpus Christi, ideo ex uirtute sermonis talis, sacramentalis conuersiua, habet haec oratio quod significet instans conuersionis.

¶ Circa demonstrationem uero quam facit hoc, cum dicitur, hoc est corpus meum, licet uaria uerba dicantur; quoniam in litera dicitur demonstrari contentum in generali sub istis speciebus, Scotus autem specificando dicit demonstrari indiuiduum entis, quia ly hoc, quantum est ex se, demonstrat indiuiduum uerbalissimum, ut pote, de quo possunt omnia inquiri, mihi tamen uidetur, quod demonstrat indiuiduum substantiae, id est, hanc substantiam. Et quidem, quod demonstrat indiuiduum, nulli est dubium, quoniam non uniuersale, sed singulare aliquid est tam quod conuertitur in corpus Christi, quam de quo enuntiat, corpus Christi. Quod uero sit indiuiduum substantiae, probatur, tum ex eo, quod ly hoc, est pronomen demonstratiuum substantiae, tum ex eo, quod haec demonstratio debet esse certa.

Demonstrando autem hanc substantiam, demonstratio est certissima, quoniam haec substantia est corpus Christi, sed si demonstraret indiuiduum entis, demonstratio remaneret ambigua, immo magis falsa appareret, quam uera, nam ly hoc ens, posset demonstrare tam accidens quam substantiam, cum utrumque sit hoc ens, & magis appareret demonstrari accidens, propter demonstrationem fieri ad sensum: tum quia demonstrando indiuiduum substantiae, demonstratio est simplicior, & purior, non egens glossam: nam apposta ante sensus hostia, & dicendo, haec substantia est corpus meum, non oportet ad glossas recurrere, quid est illud, quod est conuersum in corpus Christi: aut quid est illud, quod hic adoramus; & huiusmodi. Et autem sententia haec etiam Auctoris, nam expresse dicit in responsione ad primum & secundum quod ly hoc, demonstrat substantiam, sine qualitate, id est sine de-terminatione. Tertia S. Thomae. KK terminatione

In isto ar. in ar. 3. & ar. 3. ced. ad 3.

terminatione alicuius propriae naturae, puta panis aut corporis Christi. Et hoc idem intendit, dicendo quod demonstrat contentum in generali sub istis speciebus: sicut enim quod non demonstratur uniuersale aliquod, sed circumlocutus est in diuinum communionis seu generalioris ab accidentibus, distincti ac sub eis contenti, datur enim in diuina magis & minus uniuersalia, sicut dantur naturae magis & minus uniuersales: est enim intelligere Sortem in predicamento substantiae esse non solum huic hominem; sed hoc animal, hoc uinum, hoc corpus, haec substantiam. Et sic haec substantia demonstrata per hoc, est contenta sub istis accidentibus in generali. communiter se habens ad panem, & corpus Christi, pro quanto ab utroque abstractendo significatur.

Ad rationem autem Scoti, dicitur quod licet primum nomen, loco cuius potest poni hoc, sit in diuinitatis communissimum analogice etiam ad entia rationis, quia tamen certitudo demonstrata rei praeponderat (quoniam ad propriam certamque notitiam sacramenti huius speciat res demonstrata) ratio illa ad communia nomina in Deo est, ne in ambiguo nos demonstratio relinquit, sed certos demonstratio relinquit, quod haec substantia, est corpus Christi.

Li. r. piber. in prin. lib. 20. 1.

Ar. 2. huius q. & q. 75. a. 7.

Super

In corp. art.

utiones, quae habet solum, uim significatiuam, & non factiuam: sicut comparatur conceptio intellectus practici, quae est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculatiui, quae est accepta a rebus. nam uoces sunt signa intellectuum, secundum philosophum. * & ideo sicut conceptio intellectus practici non praesupponit rem conceptam, sed facit eam: ita ueritas huius locutionis non praesupponit rem significatam, sed facit eam; sic enim se habet uerbum Dei ad res factas per uerbum.

Haec autem conuersio non fit successiue, sed in instanti, sicut dictum est. * & ideo oportet quidem intelligere praedictam locutionem secundum ultimum instans prolatis uerborum, non tamen ita, quod praesupponatur ex parte subiecti id, quod est terminus conuersionis, scilicet quod corpus Christi sit corpus Christi, neque etiam illud quod fuit ante conuersionem, scilicet panis: sed id quod communiter se habet quantum ad utrumque, scilicet contentum in generali sub istis speciebus, non enim faciunt haec uerba quod corpus Christi sit corpus Christi, neque quod panis sit corpus Christi, sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. & ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertium, sed in generali hoc est corpus meum, nullo nomine apposito a parte subiecti: sed solo pronome, quod significat substantiam in communi, sine qualitate id est forma determinata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod haec dictio, hoc, demonstrat substantiam: sed abstracte determinatione propriae naturae, sicut dictum est. *

AD SECVNDVM Dicendum, quod hoc pronomen, hoc, non demonstrat ipsa accidentia: sed substantiam sub accidentibus contentam, quae primo fuit panis, & postea est corpus Christi: quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

AD TERTIVM dicendum, quod significatio huius locutionis praetelligitur rei significatae ordine naturae, sicut causa naturaliter est prior effectu.

Non tamen ordine temporis: quia haec causa simul habet secum effectum, & hoc sufficit ad ueritatem locutionis.

ARTICVLVS VI.
Vtrum forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis uini.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod forma consecrationis panis, non consequatur suum effectum, quousque perficiatur forma consecrationis uini. Sicut enim per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem uini incipit esse sanguis. Si ergo uerba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationem uini, sequeretur quod in hoc sacramento inciperet esse corpus Christi sine sanguine, quod est inconueniens.

Præter unum sacramentum, unum habet complementum; unde licet in baptismo sint tres immersiones, non tamen prima immersio consequitur suum effectum, quousque tertia fuerit terminata; sed totum hoc sacramentum est unum, ut supra dictum est. * ergo uerba quibus consecratur panis, non consequuntur suum effectum sine uerbis sacramentalibus, quibus consecratur uinum.

Præter ipsa forma consecrationis panis, sunt plura uerba, quorum prima non consequuntur effectum, nisi prolato ultimo, sicut dictum est. * ergo pari ratione nec uerba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis uerbis, quibus sanguis Christi consecratur.

SED CONTRA est, quod statim dictis uerbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda: quod non fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idolatriam pertineret. ergo uerba consecrationis panis, suum effectum consequuntur, antequam proferantur uerba consecrationis uini.

RESPONDEO. Dicendum, quod quidam antiqui doctores dixerunt, quod haec duae formae, scilicet consecrationis panis & uini, se inuicem expectant in agendo: ita scilicet quod prima non perficit suum effectum antequam proferatur secunda: sed hoc stare non potest: quia (sicut dictum est) ad ueritatem huius locutionis, hoc est corpus meum, requiritur propter uerbum praesentis temporis, quod res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis: alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur uerbum futuri temporis, non autem uerbum praesentis, ita quod non diceretur, hoc est corpus meum: sed, hoc erit corpus meum.

Significatio autem huius locutionis completur statim completa locutione horum uerborum: & ideo oportet rem significatam statim adesse, quae quidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset uera. Est etiam haec positio contra ritum ecclesiae, quae statim post prolationem uerborum, corpus Christi adoratur. unde dicendum est, quod prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex hac ratione uidentur fuisse decepti illi, qui praedictam positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quod facta consecratione panis, est quidem corpus Christi ibi ex ui sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia; sed postmodum per consecrationem uini, fit ibi conuersio sanguis Christi ex ui sacramenti: corpus autem ex tali concomitantia: ita quod totus Christus est sub utraque specie, sicut supra dictum est. *

Ad